

Voorkomen van Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*) in Het Verdronken Land Van Saeftinghe. 2017

Walter Van Kerkhoven

Tijdens het broedseizoen van 2017 werd onderzoek gedaan naar het voorkomen, broedgedrag en broedresultaat van de Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*) in het Verdronken Land van Saeftinghe.

Waar het aantal territoria sinds einde jaren '90 in stijgende lijn was tot 2012, is de populatie ingestort in 2013-2014. In 2013 werd geen onderzoek gedaan naar de Bruine Kiekendief, in 2014 werden nog slechts 12 territoria geteld het is niet duidelijk of de populatie in 2013 of 2014 is ingestort. In 2015 was er reeds een lichte toename naar 14 zekere territoria en ook in 2016 was er weer een toename naar 18 territoria.

Tot 2010 werden meestal alleen het aantal territoria vastgesteld en sommige jaren werd getracht om de nesten te bezoeken en de jongen te ringen, dit lukte nooit voor alle nesten, er werd verder geen aandacht besteedt aan de niet bezochte nesten.

In 2012 werden ook de niet bezochte nesten vanop afstand gevolgd naar eventueel uitvliegende jongen

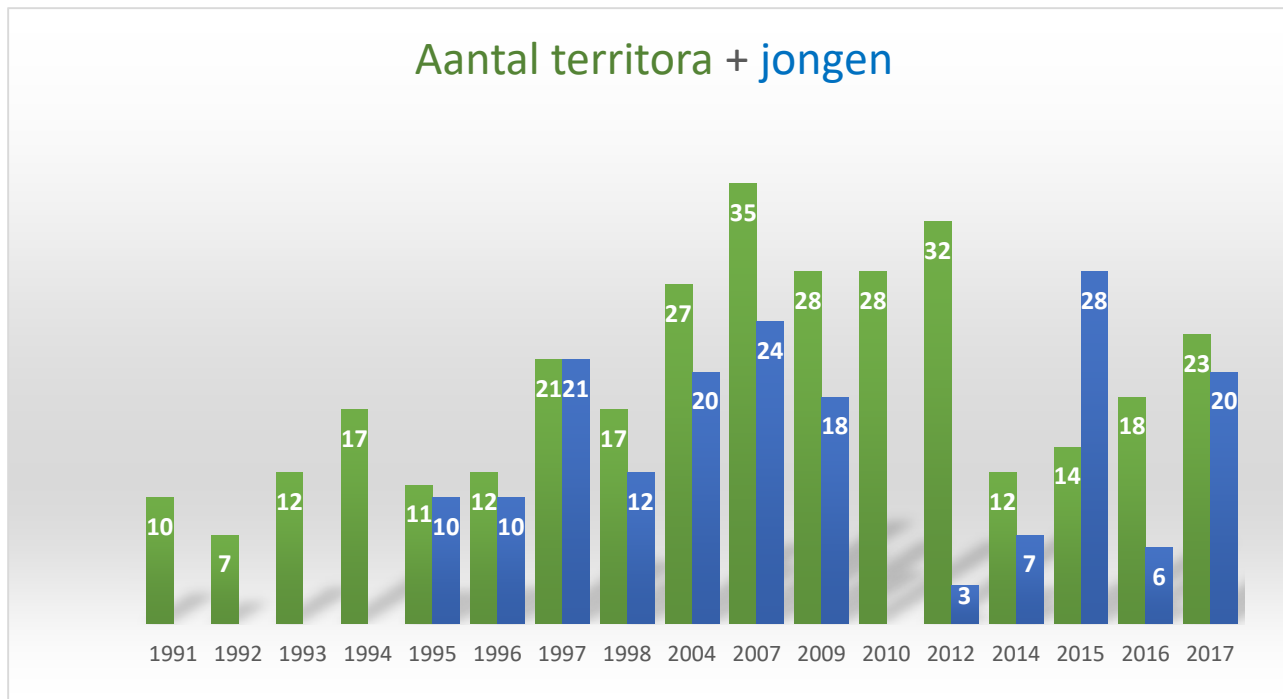
Vanaf 2014 werd er voor gekozen om de nesten niet meer te bezoeken en enkel vanop afstand te observeren. Deze beslissing werd genomen om er zeker van te zijn dat predatoren zoals de Vos niet werden geholpen door het leggen van sporen naar de nesten. Anderzijds omdat het meeste terreinwerk gebeurt door de auteur alleen en het heel arbeidsintensief en bijna onmogelijk is om in de grote rietvelden nesten van kiekendieven op te sporen.

Voor het bepalen van het aantal territoria werd steeds dezelfde methode gehanteerd.

Alle territoria werden bevestigd door de waarneming van nestbouw. Het is echter niet uit te sluiten dat er een enkel territorium is ontsnapt aan de aandacht. Pas uitgevlogen jongen blijven een aantal dagen in de buurt van het nest, zelfs als ze reeds ver van het nest wegvliegen komen ze nog een tijdje 's avonds slapen op- of in de buurt van het nest. Dit gedrag vergemakkelijkt het observeren en controleren van de aantallen uitgevlogen jongen.

Door de gebruikte methode zijn dit altijd minimumaantallen, maar de foutenmarge zal eerder beperkt zijn doordat de nesten bijna dagelijks geobserveerd worden tot de jongen de nestplaats hebben verlaten.

Het aantal jongen in onderstaande grafiek zijn tot 2010 de geringde jongen en vanaf 2012 gaat het om waargenomen uitgevlogen jongen. Daarom is het aantal jongen vóór 2012 in onderstaande grafiek heel moeilijk te vergelijken met de aantallen vanaf 2012.

In **2017** was er weer een toename van het aantal territoria naar 23.

Bij 10 nesten werden uitgevlogen jongen waargenomen, opvallend waren wel de lage aantallen uitgevlogen jongen per nest (resp. 3, 3, 3, 2, 2, 2, 2, 1, 1 en 1). In totaal geeft dit een minimum van 20 uitgevlogen jongen.

Wat de oorzaken zijn van het mislukken van de resterende territoria is niet duidelijk.

Enkele territoria werden vrij snel na bezetting weer verlaten, sommige reeds tijdens de nestbouw, andere werden pas verlaten in de jongerenfase.

Dit kan stress gerelateerd zijn doordat sommige territoria wel heel dicht bij elkaar liggen. Zo werd het paartje van territorium 12 (zie kaartje) constant achterna gezeten door het koppel van territorium 14. Het paartje van 12 verhuisde dan naar locatie 12b, had daar een succesvol nest en bracht nog 2 jongen groot. In dit geval zijn we zeker dat het hetzelfde koppeltje betrof omdat beide oudervogels individueel heel herkenbaar waren en werden beide nesten maar als 1 territorium opgetekend. Bij andere nesten is het niet altijd duidelijk of een paartje, dat reeds vroeg de nestplaats verliet, op een andere locatie nog een nieuw nest begon.

Ook predatie zal een reden van mislukken zijn en aan predatoren ontbreekt het zeker niet in Saeftinghe. Nestpredatoren zoals Vos, Zwarte Kraai, Bruine Rat zijn overvloedig aanwezig in het gebied.

Meestal wordt bij predatie al direct de link met de aanwezige vossen gemaakt, maar ook dit is weer niet zo duidelijk. Nesten 2 en 14 op het kaartje bevonden zich op nog geen 300 meter van een vossenburcht en zouden dus in principe vrij gemakkelijk op te sporen kunnen zijn door de vossen, maar beide nesten waren succesvol.

Het mislukken van nesten kan ook duidelijk gerelateerd worden aan slecht weer. Zo waren er vorig jaar 2016 maar 3 succesvolle nesten van 18 territoria door het slechte weer in de maand mei. Net de periode dat de jongen worden geboren en dus veel voedsel nodig hebben. Als in deze periode niet kan worden gejaagd door de ouders gaan de nesten verloren. In 2012 was een zware hagelstorm en een hoog springtij de oorzaak van het verloren gaan van veel nesten.

Een andere beperkende factor is zeker de aanwezigheid en dus beschikbaarheid van prooien. Saefinghe is daarbij een zeer dynamisch gebied en de ontwikkeling van dit gebied zorgt er dus ook voor dat sommige soorten verdwijnen en andere weer toenemen. Dit geldt voor de prooidieren maar ook voor de predatoren zelf. Waar vroeger de Bruine Kiekendief als bijna enige toppredator het hele gebied voor zich alleen had moeten nu de prooien gedeeld worden met een andere toppredator, namelijk de Vos.

Foto: Walter Van Kerkhoven

Alle territoria in Saeftinghe bevinden zich in rietvelden. In tegenstelling tot binnendijks broedende kiekendieven, waar de laatste jaren meer vogels de rietvelden verlaten en in lagere gewassen als graanvelden gaan broeden, zien we in het buitendijkse Saeftinghe een omgekeerde beweging. Voor 2012 werd er nog regelmatig gebroed in Zeebies- en Strandkweekveldjes, de laatste jaren hebben de kiekendieven zich volledig teruggetrokken in Rietvelden. Dat merk je ook duidelijk op bijgaand kaartje waar je merkt dat vooral het meest oostelijke deel van Saeftinghe, wat nu ingenomen wordt door een groot bijna aaneengesloten rietveld, het drukst bezette nestgebied is.

Het is bekend van Bruine Kiekendief dat bepaalde populaties afwijkingen vertonen in gedrag en zelfs uiterlijk. Zo is bekend van een populatie kiekendieven die broedt in het Westen van Frankrijk dat in deze groep een groot aantal mannetjes niet uitkleurt, zoals de mannetjes in andere populaties, deze mannetjes zien er meer uit als vrouwtjes. Dit verschijnsel is ook bekend bij andere vogels zoals Kemphaan. Bij juveniele kiekendieven is er geen onderscheid in het verenkleed. Het blijven behouden van het 'vrouwkleed' zou de agressiviteit onder mannetjes verminderen (Adaptive significance of permanent female mimicry in a bird of prey; Audrey Sternalski, François Mougeot, Vincent Bretagnolle 2011).

Wat in Saeftinghe opvalt is dat de vrouwtjes, in tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen, niet op de nestplaats blijven om de jongen na het uitvliegen te voeden. In de meeste literatuur kan je lezen dat vooral de vrouwtjes op de nestplaats blijven en de jongen tot lang na het uitvliegen blijven voeren. In Saeftinghe verdwijnen de vrouwtjes echter zodra de jongen het nest verlaten en zijn het vooral de mannetjes die blijven om de uitgevlogen jongen te voeren. Dit gedrag werd ook opgemerkt bij binnendijks broedende kiekendieven in Zeeuws Vlaanderen (mond. med. Henk Castelijns). De eerste jongen vliegen uit vanaf eind juni, begin juli. Het is opvallend dat je vanaf deze periode nog nauwelijks adulte vrouwtjes waarneemt in Saeftinghe, je ziet dan nog enkel mannetjes en juveniele vogels. Half augustus beginnen dan ook de adulte mannetjes te verdwijnen en eenmaal september zie je bijna uitsluitend nog juveniele vogels in Saeftinghe.

Groen = Uitgevlogen jongen **Rood** = Mislukt

Nesten 13,15,17 en 22: Reeds verlaten tijdens nestbouw.

Nest 1: Nest mislukt, waarschijnlijk al in eifase. Eerste waarneming van nestbouw was op 31 maart, laatste waarneming van paar bij de nestplaats was op 21 april.

Nesten 3, 5, 6, 7, 10: Mislukt in eifase of begin jongerenfase, niet echt duidelijk. Nest minstens 4 weken bezet.

Nesten 16, 18, 23: Mislukt in jongerenfase, er werd al voer aangebracht naar het nest.

Nest 2: 2 jongen uitgevlogen. Vrouwtje was een vogel met wingtags (OnJHnJ) die als juveniel werd geringd op 29/06/2015 te IJzendijke – Clarapolder. Mannetje was ook geringd, maar de ring kon niet worden afgelezen.

Nest 4: 3 jongen uitgevlogen

Nest 8: 3 jongen uitgevlogen

Nest 9: 2 jongen uitgevlogen

Nest 11: 2 jongen uitgevlogen

Nest 12 en 12b: Eerste nest werd verlaten op tweede locatie 12b zijn 2 jongen uitgevlogen.

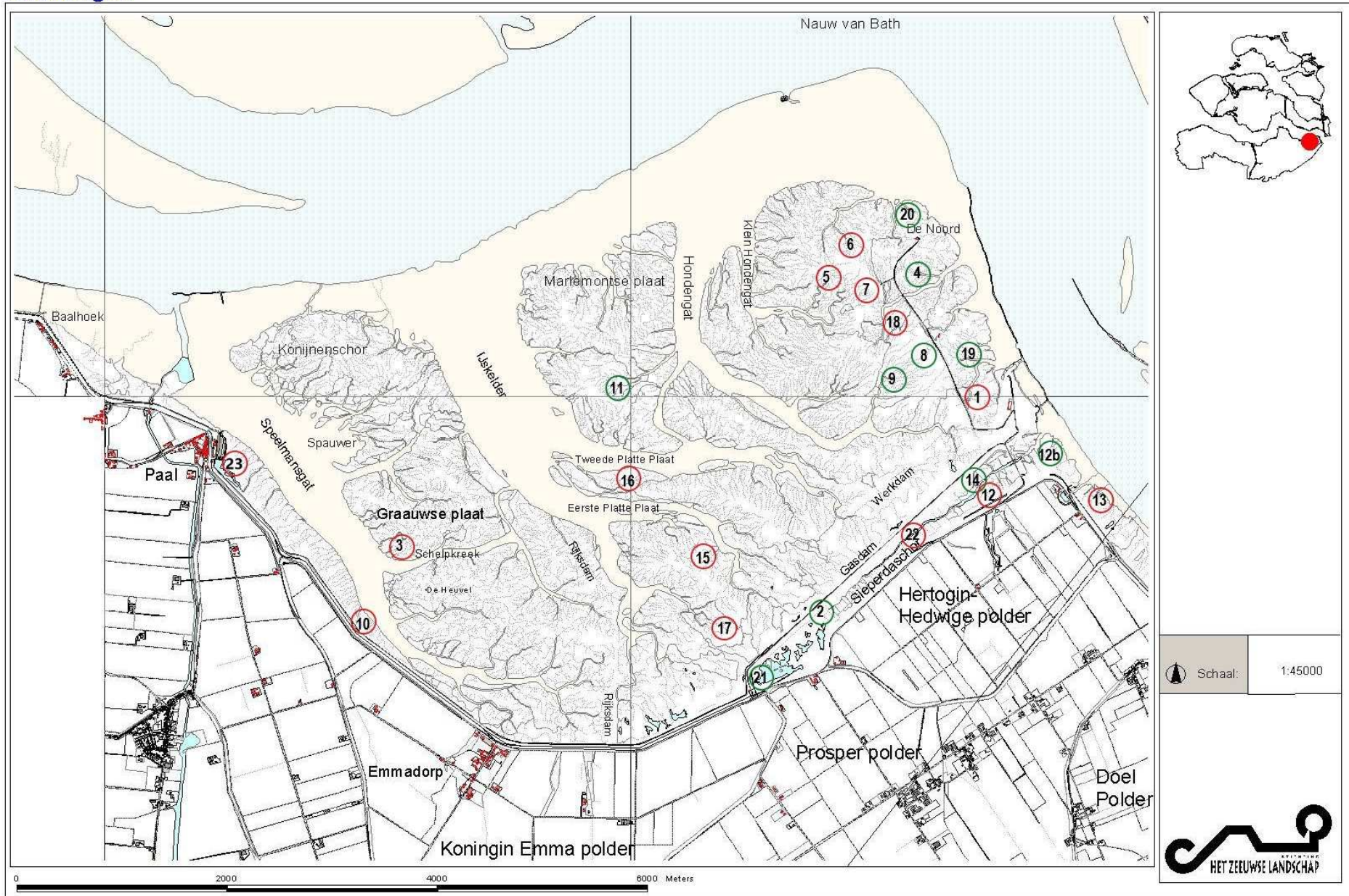
Nest 14: 1 jong uitgevlogen

Nest 19: 3 jongen uitgevlogen

Nest 20: 1 jong uitgevlogen

Nest 21: 1 jong uitgevlogen

Saeftinghe

Mannetje nest 2

Foto: Walter Van Kerkhoven

Vrouwtje nest 2

Foto: Walter Van Kerkhoven

Prooioverdracht bij 12b

Foto: Walter Van Kerkhoven

Pas uitgevlogen en eerste landingspoging

Foto: Walter Van Kerkhoven

Dankwoord.

Aan Maarten Mortier voor de ondersteuning tijdens de inventarisatie.

Aan Stichting Het Zeeuwse Landschap voor de toestemming om dit onderzoek te voeren.

Bronnen.

Castelijns, H. & Maebe, J. (1993) Vogelonderzoek in Het Verdronken Land van Saeftinghe, Jaarverslagen 1990/91 en 1991/92 NBV de Steltkluut.

Castelijns, H. & Maebe, J. (1994) Vogelonderzoek in Het Verdronken Land van Saeftinghe, Jaarverslag 1992/93, NBV de Steltkluut en Stichting Het Zeeuwse Landschap.

Castelijns, H. & Maebe, J. (1995) Vogelonderzoek in Het Verdronken Land van Saeftinghe, Jaarverslag 1993/94, NBV de Steltkluut en Stichting Het Zeeuwse Landschap.

Castelijns, H. & Maebe, J. (1996) Vogelonderzoek in Het Verdronken Land van Saeftinghe, Jaarverslag 1994/95, NBV de Steltkluut en Stichting Het Zeeuwse Landschap.

Castelijns, H. & Maebe, J. (1997) Vogelonderzoek in Het Verdronken Land van Saeftinghe, Jaarverslag 1995/96, NBV de Steltkluut en Stichting Het Zeeuwse Landschap.

Castelijns, H., Maebe, J., Van Kerkhoven, W., Buise, M., Wieland, Buijs, R.J. & Castelijns, J. (1999) Vogelonderzoek in Het Verdronken Land van Saeftinghe, Jaarverslagen 1996/97 en 1997/98, Stichting Het Zeeuwse Landschap en NBV de Steltkluut.

Castelijns, W. & Wieland, A. (2005) Broedvogelonderzoek 2004. In het Verdronken Land Van Saeftinghe, Stichting Het Zeeuwse Landschap en NBV de Steltkluut.

Castelijns, W., Wieland, A., Buise, M., Speksnijder, E. & Calle, P. (2014), Broedvogelonderzoek 2012. In het Verdronken Land Van Saeftinghe, Stichting Het Zeeuwse Landschap en NBV de Steltkluut.

Van Kerkhoven, W. (2007, 2009, 2010, 2012, 2014, 2015, 2016) Voorkomen van Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*) in Het Verdronken Land Van Saeftinghe.

Vergeer, J-W., Maebe, J., van der Wiel, A. & van Zuijlen, G. (1992) Broedvogels van het Verdronken Land van Saeftinghe, Het Vogeljaar 40, 5.